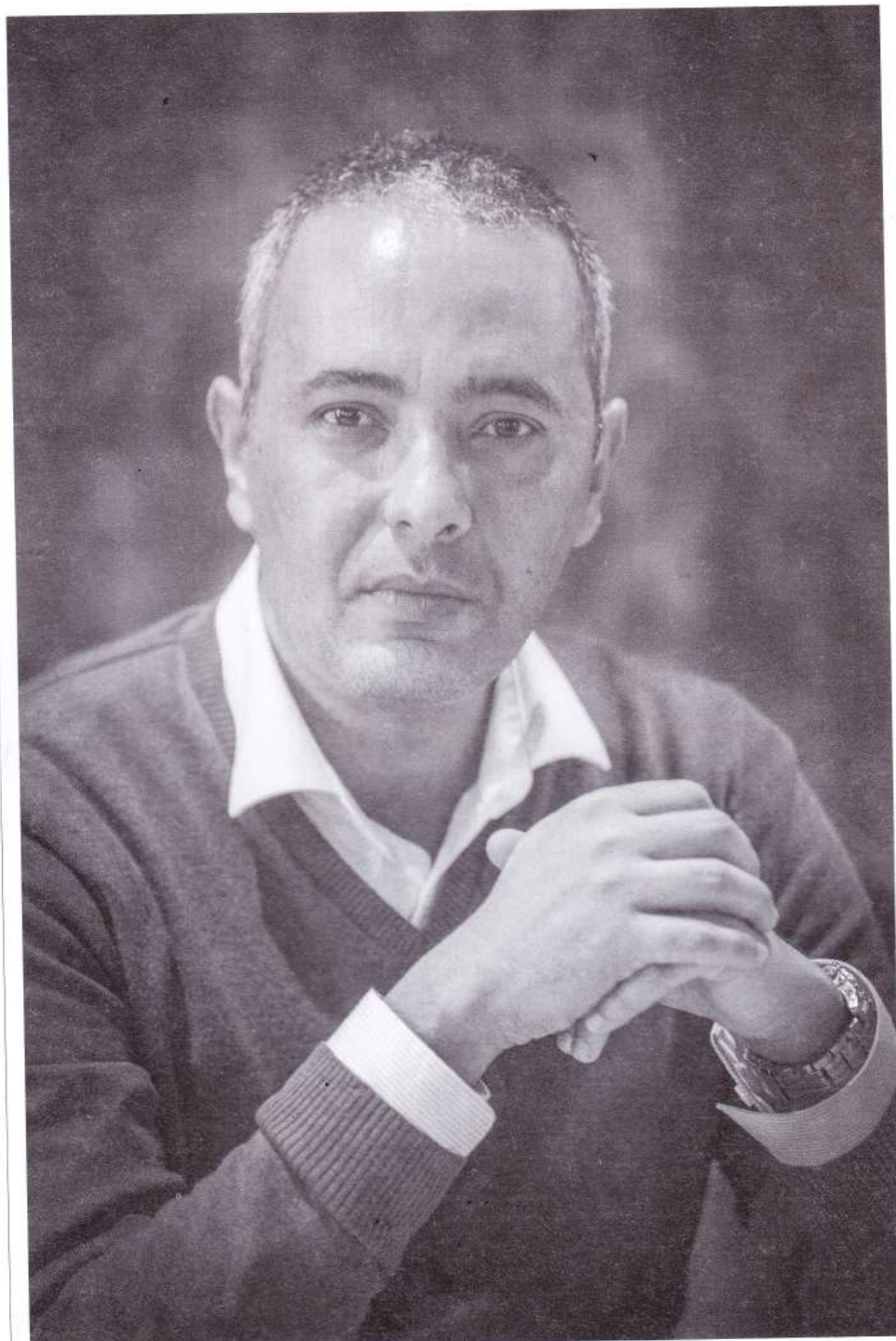

Šagrinska koža

PIŠE: KAMEL DAOUD

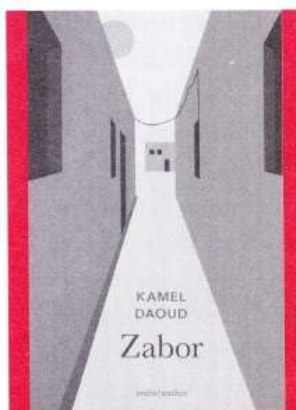
Došli su po mene posle akšam namaza, kucali su na naša vrata. Noć je još bila mlada, i naizgled nemarno rasprostrla je prve zvezde iznad mlakog drveća. U daljini su se čuli motori automobila i glasovi suseda. Najstariji i omiljeniji starčev sin Abdel, rođen iz naopake ljubavi, stajao je oborene glave, položene na suvonjavo telo u nestabilnoj ravnoteži, umotan u galabiju. Poznajem ga bolje nego što on misli: svu snagu crpe iz stalnog besa prema svetu iz donjeg sela. Otkuda mu taj bes? Možda otuda što zna da je kriv, da je uzurpator, kradljivac nečeg čemu je zaboravio ime. (Zalutao sam.) Možda zbog onoga što mu je majka od rođenja govorila o meni. Abdel će celog života morati da čuva ovce. On je to znao od najranijeg detinjstva, zadužila ga je majka, plašila se da će izgubiti kontrolu nad bogatstvom, a on je želeo da bude starčev jedini sin. Mislim da nije imao detinjstvo, pogotovo u poređenju s. mojom bezbrižnošću, koja će trajati gotovo dvadeset godina. Vrlo rano je postao ozbiljan, proračunat, sitničav i krut, nije umeo da se nasmeje, toliko se plašio da mu se ovce ne razbole, da ne bude oluje ili da ne pogreši u računanju. Začudo, pomalo je ličio na mene – istih smo godina, išta koža – samo što je on imao prodoran i mračan pogled. Bio je čuvar brojnih starčevih stada i bolje od ikoga poznavao je okolinu sela, pašnjake, trave i razdaljine. Ali to je druga priča. (Održavam ga u životu, mada on to ne zna, njegovu priču unosim u svoje sveske. Njegova nosi naslov o kojem

sam dugo razmišljao, a našao sam ga na kraju jednog romana, na stranicama za knjige „u pripremi“, koje me oćaravaju. Njegova sveska se zove Šagrinska koža. On u njoj ima ulogu putnika obnevidelog od vlastitih cipela koje ostatak sveta ne vidi.) Zajednički su nam otac i jedna stara priča po kojoj sam ga gurnuo u bunar i zamalo što ga nisam ubio. Priča nije istinita i sra-

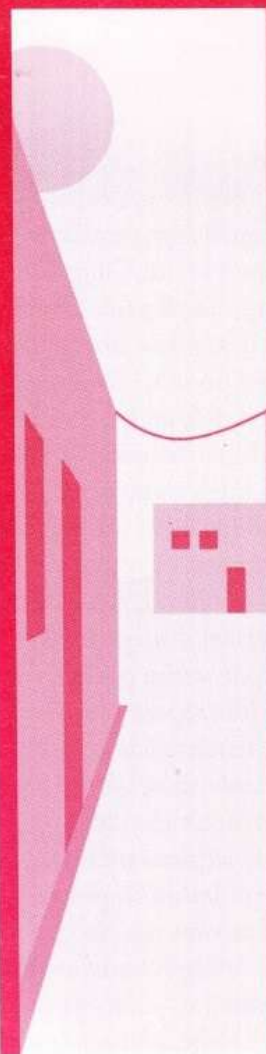

Kamel Daoud, 2015., foto: Claude Truong-Ngoc

mna je, tvrdi Hadžera, ona se seća moje rane na glavi: on je to tvrdio, nagovorila ga je njegova majka, posle čega su mene udaljili iz Hadži Brahimove kuće po drugi i poslednji put u životu. Moja maćeha, bucmastih obraza i histeričnog glasa, pretila je najstrašnijim ako ja ostanem, a moj otac je našao rešenje tako što je kupio kolonijalnu kuću u donjem selu. Tu je mogao da sakrije svoju sestru, matoru devojkicu, oca koji se pretvorio u vejku i neželjenog sina s kozjim glasom, a njega bi mogao zaklati običan uporan pogled. Ima li išta jednostavnije? Nisam ga gurnuo. Hadžera mi se u to klela toliko puta da sam na kraju poverovao. Sećam se samo Abdelovog podsmeha i lakoće s kojom je čuvao ovce, slušale su ga mada nije imao ni četiri godine. Kao ja. Ne, nisam ga gurnuo u prazan bunar. Bog me nije kaznio. Bilo je krvi na njegovom licu i jednom kamenu. Ptice su ravnodušno sedele na eukaliptusima, vreme je bilo lepo. Znao sam da, zbog lažne skromnosti i istinskog prezira, on nikada ne bi došao da zakuca na naša vrata, osim na sudnji dan. Pa čak i tog dana, zadovoljio bi se, kao na početku ove noći, izvikivanjem našeg porodičnog imena. Po starinski. Eto, došao je moj čas! Čas sudbine. „Šta je hiljadu godina u ljudskom trajanju?“, kaže Sveta knjiga. Noć u kojoj Bog silazi na nebo, najpristupačniji glasu i molitvi, jedina kada ga možemo videti pre smrti, a katkad nam i odgovori. Ovu scenu sam toliko puta zamišljao u svojoj glavi da sam zbog njene neminovnosti dobijao vrtoglavicu i potirao težinu. Abdelu i njegovoj braći moralo je goreti pod nogama kada je došao da me traži posle dugogodišnjeg ismejavanja i pljuvanja na sâm pomen moga imena. Ja sam u svojoj sobi čitao jednu staru knjigu o značenju šara na našim nekadašnjim tepisima, a čim sam čuo svoje ime, ponovljeno kao lavež iza zidova, osetio sam stezanje u grudima i lupanje srca. To nije bio prvi put da me traže usred noći (nesreća oduvek dolazi noću, noć je veštica koja jede svoju decu i priča im priče), samo što je ovoga puta glas bio neprijateljski, a čas tako ozbiljan da sam morao prikupiti svu svoju snagu. Godinama sam ovo čekao. Da. „Piši!“, zagrmio je Andeo u mojoj ružičastoj sobi. Tetka Hadžera se pravila ble-sava, skrivena iza vrata. „Ko je? Koga tražite? Zašto dolazite noću?“, lukavo je vikala. Dobro je uvežbala podmuklu osvetu: pustiti klijenta

KAMEL DAUOD
ZEBUR ILI PSALMI
 S francuskog prevela:
 Svetlana Stojanović
 Akademski knjiga, Novi Sad
 2019

da čeka, neka poveruje kako ja neću odgovoriti na njihove pozive, primorati ga da se prostre, obeća dve ovce, jedanaest gusaka i med, da traži oprostaj ili pokaže očajanje, da bude ponižen. Selo ima licemerno lice, nije htelo njenu ruku, a traži moje pisanje. Hadžera nikada nije naučila da čita, ali je vrlo brzo stala na stranu mog dara protiv mog oca, polubračića i ogovaranja. Iz osвете, da, ali i iz računice koja je prerasla u nežnosti, a zatim u ljubav. Pretpostavljam njene razloge, ali je volim. Ona je pre mnogo godina zategla maramu na glavi, zavrnila rukave i zaključila da su njena sudbina i moji napadi balavljena u nekakvoj vezi, što me je spojilo s njom. Mislim da je njena privrženost meni mešavina želje za detetom, solidarnosti odbačenih, usamljenosti i, kako sam kasnije protumačio, potrebe za emancipacijom, a ona misli da ju je ostvarila preko moje zaludenosti pisanjem i čitanjem. Nikada nije naučila da govori francuski, ali je zabave radi naučila nekoliko reči koje je kotrljala kao kamenčiće u ustima kada je htela da me imitira i ruga mi se bez zlobe. Njena ljubav prema indijskim filmovima mnogo je doprinela našoj slozi, jer sam joj ja prevodio čitave čaršave gustih, katkad nepristojnih dijaloga. Kerebečenje glumaca bilo je dovoljno da ih uglavnom razume, ali ona je htela da zna pojedinosti njihovih rasprava, izjava i poveravanja. Hadžera je konačno jednim pokretom otvorila jedno krilo vrata i neprijateljski posmatrala čoveka u mraku koji je došao nešto da zamoli. Odmernila ga je od glave do pete pre nego što je odlučila da me pozove. Retko napuštam svoju sobu, a uvek je zaključam iza sebe. Hadžera nikada ne bi pustila stranca da uđe kod mene, ali ovako je bilo sigurnije. Kraj sveta za mene bio bi dan kad bi mi ukrali sveske i razbacali ih po ulicama, na vetru, kao po izlasku iz škole pred raspust. Imena bi postala svima poznata, rodoslovi bi se pretvorili u kamenje, moji dugački i snažni opisi sveta postali bi listići čaja u polju, zakačeni za žbunje. Moja enciklopedija bi se raspala, nastala bi opšta kataklizma. Strah me je da mi ne oduzmu jezik jer bi to ponovo dovelo do epidemije smrtnih slučajeva i sve živo u selu bilo bi ugroženo. Uobražavam? Ma ne! Očigledno je. U jednom trenutku u životu, siguran u svoj dar, prestao sam da čitam. Pregledao sam već napisano ili sam prepisivao naslove romana u pripremi.

Prava matična knjiga, a ja sam bio njen sekretar i čuvar. Kada bih to hteo, čitavo selo videlo bi se u njoj kao kroz providan kliker okrenut prema svetlosti između mog kažiprsta i palca. S olovkom u ruci, mogao sam činiti čuda i bolesne lečiti naslovima knjiga koje nikada nisam napisao. (Noću je selo prazno, a zidovi se stisnu oko električnih stubova kao oko hladne vatre. Sve postane žuto, ostrašćeni insekti stižu u naletima, gologlavo drveće pokušava da pobegne u najzad otvoreno nebo, prepušteno upadima. Vazduh je hladnjikav bez obzira na godišnje doba. Zato što dolazi iza brda, sa severa, kao rode, kamioni i imena drugih gradova i sela. Psi lavežom obeležavaju granice na istoku i uznemiravaju ranorani-
oce. Sezona je nadutih i prašnjavih zrna grožđa. Na zapadu, svet omeđuje groblje svojim kamenjem i versetima.) Izišao sam, poneo sam svoj materijal protiv smrti i bez reči koračao iza Abdela. Hadžera me je pratila pogledom, dugo je nepomično stajala na pragu. Razumeo sam zašto je oklevala da pođe sa mnom: plašila se za mene, ali u njenom odsustvu nije imao ko da čuva našu kuću i skromnu imovinu. Možda je mislila da bi njen upad u bratstvo ugrozio moje šanse da najzad budem prihvaćen. U vazduhu su se osećali ogorčenost, nervoza, ali i strah. Izlozi radnji uveče su zatvoreni, što selu daje izgled slepog čoveka. Nema više ni kuća ni lica, prozori se sklope kao očni kapci. Koračao sam nasumice. Nebo je bilo fluidno i jedva prozirno, ličilo je na otvoren dlan, pun blistavog kamenja. „Zatim ponovo više puta pogledaj, pogled će ti se vratiti klonuo i umoran”, kaže Sveta knjiga.
* Sva moja polubraća bila su tu. Na vrhu uličice, ukopani kao kradljivci stoke, pomešali su se jedan s drugim pod senkama uglova. U mraku sam osetio da mirišu na životinjsku kožu i stada. Kod nas je to miris novca, znak bogatstva i korenâ. Nisam ih pozdravio, samo sam klimnuo glavom, jer je iza mene Džemilin prozor bio odš-

krinut i videla se mračna unutrašnjost stare kolonijalne kuće. Verovatno zbog vrućine. Ili nesanice. Moj iritantni glas nadaleko je bio poznat, a ja sam želeo da poštedim sebe uobičajenih grimasa svog plemena. Poznajem svako lice, zabeležio sam njihove crte u svojim sveskama, kao i navike i tikove. Pratile su me, koračali iza mene, kao da su želeli naglasiti svoju sumnjičavost i pokazati kako oni s mojim poslom nemaju ništa. Abdel na čelu, odsutan i nervozan, izigravao je šefa kako ga je majka naučila. Naslućivao sam šta misli: ova noć liči na moju osvetu, ali još pre bi mogla da postane moje konačno poniženje. On ne zna da čita i piše, ali ima zao instinkt ljudi koji osećaju da im to nedostaje. „Kako su vam deca?“, prošaputao je ne gledajući me, dok smo se peli poslednjom uličicom ka brdu. Zna da nemam decu. Njegova braća nisu reagovala na ovu strelicu. Svima sam im spasao život, jednom po jednom, pre mnogo godina, mada oni to ne znaju. (Oprostite im, Gospode, jer ne znaju! Njihova sveska se zove Priča o trinaestorici. Zbog njihove mračne udruženosti, kao da su se tajno dogovarali u nekoj srednjovekovnoj krčmi. Događa se na jednoj postaji, čovek priča. Svaki od dvanaestoro braće nosi ime jedne planete koja se vrti po selu i ništa ne radi.) Na kraju dana dokoni ljudi sednu ukруг, u centru, blizu džamije, ostavljaju rdav utisak da univerzum ne služi ničemu, da je samo igra lica i imena. Prošli smo, dakle, glavnom seoskom ulicom i počeli da se penjemo, zaobišli smo džamiju u centru u kojoj borave imam i čitači. Uspon zatim postaje strm. Kuće s ružičastim crepom pratile su nas bez reči. Po trotoarima se vukla prazna ambalaža od mleka i drugi otpad. Nije bilo meseca, a nebo ga je čekalo kao medalju. U jednom trenutku, stari povetarac je pokušao da pokrene grane i đubre, ali se umorio; pao je na uvelo i suvo lišće. Zidovi su nastavili da nas prate, naslonjeni jedan na drugi. Dok smo se peli dalje, kolonijalne kuće po-

stajale su sve ređe, a selo se raštrkalo kao stado. Na sredini padine, ostao sam bez daha jer sam slabašan, moja pluća su mala. Počeo sam da se znojim. Bili smo „kao prokleti koji zajedno idu ka provaliji”, promrmljao je moj unutrašnji pas. (O, verni družo, omražen u našoj veri koja ne zna šta da radi s psima, da li da ih slavi kao čuvare ili da ih otera jer anđeli od njih beže, tobom je nadahnuto moje pisanje, životinjo moje intime, prvi crtežu iz mog detinjstva i nevidljiva igračko mojih prvih dokolica! Posvetio sam mu tri cele sveske sa ukradenim naslovima Bezmerni sjaj, Povratnik jarca i Pet nedelja u balonu. Gotovo celo predanje i Poslanikove hadise preneo nam je jedan jedini čovek, Abu Huraira, čovek koji je gajio jedno mače. Zamislim ga kako sedi i miluje nežnu životinju punih četrdeset godina, služi mu da sačuva vezu sa svetom. Moje mače je pas, a moje predanje je novo.) Čak i u ovim nepogodnim trenucima, pas je pričljiv u mojoj glavi, nadahnut svakim detaljem, citira čitave stranice pročitanih romana i predlaže razne naslove i neprilične pasaže. Nakon poslednje javne svetiljke, put se pretvara u stazu, tu počinje vladavina pasa s kamenitih duara, koji pokušavaju da ujedu jedinim preostalim očnjakom. Okrenuo sam se i video kuće kako se smanjuju u senci i okreću nam leđa, povlače se ka podnožju brda. Poslednje kuće nisu ofarbane, nedovršene su, za razliku od kuća uzetih od kolonizatora. Braća iza mene mogla su da me gurnu u provaliju, niko ih ne bi optužio, jer u to doba nema svedoka. U Svetoj knjizi, priča o ljubomornoj braći dobro se završava za njihovu žrtvu, ali u životu je drugačije, Bogu katkad ponestane nadahnuća...